

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

УДК 37.013.42:316.624-053.6

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18995043>

**Соціально-емоційне навчання в середовищі соціальної освіти України
як інструмент запобігання булінгу**

Усик Олена Федорівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
м. Переяслав, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-9964-4292>

Перхайло Неля Антонівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
м. Переяслав, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-3332-6256>

Басюк Любов Вікторівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
м. Переяслав, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-0899-8648>

Прийнято: 19.02.2026 | Опубліковано: 28.02.2026

Анотація. Збільшення кількості випадків агресивної поведінки серед учнів актуалізує потребу у впровадженні профілактичних заходів, спрямованих на забезпечення безпечного та психологічно комфортного освітнього середовища. У цьому контексті соціально-емоційне навчання набуває особливої важливості як складова частина освітньої практики, що

формує емоційну свідомість, емпатію та навички конструктивної взаємодії між учасниками освітнього процесу. **Мета статті** полягає в комплексному дослідженні та визначенні оптимальних шляхів упровадження соціально-емоційного навчання в закладах освіти як засобу профілактики булінгу та створення психологічно комфортної атмосфери в колективі. **Методи дослідження** включають аналіз наукових джерел із проблем розвитку емоційної компетентності, систематизацію практичних підходів до запобігання насильства в школі та узагальнення досвіду впровадження соціально-емоційних програм в освітніх закладах. **Результати** дослідження свідчать, що соціально-емоційне навчання сприяє формуванню у здобувачів освіти навичок саморегуляції, розвитку емпатії, ефективної комунікації та конструктивного розв'язання конфліктів, що значно знижує ризики проявів агресивної поведінки. Встановлено, що системне впровадження програм такого навчання дозволяє своєчасно виявляти емоційні труднощі учнів, зменшувати рівень напруженості та формувати культуру ненасильницької взаємодії. Роль педагога в цьому процесі полягає в підтримці психологічного комфорту в колективі та координації взаємодії з батьками і спеціалістами соціальної сфери. **Висновки.** Соціально-емоційне навчання виступає ефективним інструментом профілактики булінгу в закладах соціальної освіти завдяки превентивному впливу та розвитку культури взаємоповаги. Його інтеграція в освітній процес сприяє створенню безпечного, інклюзивного та психологічно комфортного середовища за умови системного підходу, методичного забезпечення та підготовки педагогічних кадрів.

Ключові слова: агресивна поведінка, соціальна освіта, освітні технології, психологічна підтримка, педагогічна компетентність, інклюзивний простір, емоційна компетентність.

Social-emotional learning in the social education environment of Ukraine as a tool for preventing bullying

Olena Usyk,

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, Pereiaslav, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-9964-4292>

Nelya Perkhailo,

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, Pereiaslav, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-3332-6256>

Liubov Basiuk,

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, Pereiaslav, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-0899-8648>

***Abstract.** The increase in the number of cases of aggressive behavior among students highlights the need to implement preventive measures aimed at ensuring a safe and psychologically comfortable educational environment. In this context, socio-emotional learning is particularly important as a component of educational practice that fosters emotional awareness, empathy, and constructive interaction among participants in the educational process. The **purpose of the article** is to comprehensively examine and determine optimal ways to implement socio-emotional learning in educational institutions to prevent bullying and create a psychologically comfortable team environment. The **research methods** include analyzing scientific sources on the development of emotional competence,*

*systematizing practical approaches to preventing violence in schools, and generalizing the experience of implementing socio-emotional programs in educational institutions. The **results of the study** indicate that socio-emotional learning contributes to the development of self-regulation skills, empathy, effective communication, and constructive conflict resolution in students, thereby significantly reducing the risk of aggressive behavior. It has been established that the systematic implementation of such training programs allows for the timely identification of students' emotional difficulties, the reduction of tension, and the formation of a culture of non-violent interaction. The role of the teacher in this process is to maintain psychological comfort within the team and coordinate interactions with parents and specialists from the social sphere. **Conclusions.** Socio-emotional training is an effective tool for preventing bullying in social education institutions, as it has a preventive impact and fosters a culture of mutual respect. Its integration into the educational process contributes to the creation of a safe, inclusive and psychologically comfortable environment provided that there is a systematic approach, methodological support and training of pedagogical personnel.*

Keywords: *aggressive behavior, social education, educational technologies, psychological support, pedagogical competence, inclusive environment, emotional competence.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку суспільства проблема булінгу в закладах освіти набуває особливої актуальності. Це зумовлено зростанням психоемоційного навантаження на учасників освітнього процесу та поширенням агресивних форм поведінки. Наявні в закладах освіти заходи боротьби з булінгом здебільшого мають реактивний характер, зосереджуючись на нормативному врегулюванні конфліктів, не забезпечуючи усунення його глибинних причин. Найчастіше це пов'язано зі

зміною суспільних уявлень про допустимі форми міжособистісної комунікації, внаслідок чого дії, які раніше не розглядалися як булінг, а сприймалися як «звичайні конфлікти» й «виховні методи», нині визнаються психологічним насильством. Така трансформація соціальних норм зумовлює складність своєчасного виявлення булінгу та недостатню готовність учасників освітнього процесу до його розпізнавання й попередження.

В освітньому середовищі ще донедавна формування соціально-емоційних компетентностей в учасників освітнього процесу носило фрагментарний і несистемний характер, обмежуючи можливості для ефективної профілактики булінгу. Недостатня увага приділялася й розвитку навичок емоційної саморегуляції, емпатії, конструктивної комунікації, а також відповідальної соціальної взаємодії, які є ключовими чинниками запобігання агресивній та насильницькій поведінці.

Зважаючи на це, дослідження ролі соціально-емоційного навчання набуває особливої актуальності, оскільки виступає інструментом превентивного впливу, спрямованого на формування безпечного освітнього середовища. Відсутність цілісного підходу до впровадження соціально-емоційного навчання в системі соціальної освіти зумовлює потребу в науковому осмисленні його ролі у створенні ефективних шляхів подолання булінгу в закладах освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика впровадження соціально-емоційного навчання та запобігання булінгу в закладах освіти активно досліджується сучасними науковцями. Зокрема, Р. Призванська і М. Породько [1] досліджували застосування нетрадиційних методів логопедичної роботи для корекції мовлення дітей старшого дошкільного віку, що сприяє їх соціальній адаптації та розвитку комунікативних навичок. Роль творчих практик у психологічній реабілітації після травматичного досвіду розглядала М. Дівел (M. Divel) [2], підкреслюючи значення індивідуального

підходу та креативних методів підтримки емоційного здоров'я. У науковій роботі А. Павленко (A. Pavlenko) [3] досліджено психологічну трансформацію травматичного досвіду через персональну символіку й акцентовано на емоційній підтримці та розвитку внутрішньої стабільності. Теоретичні засади соціально-емоційного навчання проаналізувала Н. Дужик [4], виділивши його значення для розвитку м'яких навичок, саморегуляції та ефективної взаємодії в освітньому середовищі. Дослідники О. В. Матвієнко та М. А. Химич [5] вивчали роль соціально-емоційного навчання у створенні безпечного шкільного простору та в запобіганні проявам булінгу серед учнів. Водночас Р. Призванська, О. Борисова, Г. Мозгова та А. Федоренко [6] розглянули практичні кейси посттравматичної реабілітації через розвиток емоційного інтелекту.

Теоретичні аспекти розвитку соціально-емоційних навичок в учнів початкової школи досліджували В. Гринько, Т. Євтухова та А. Філіпова [7], а В. В. Панченко [8] звернула увагу на важливість інтеграції цих практик у вищу освіту для формування емоційної компетентності студентів. Можливості впровадження соціально-емоційного навчання в рамках реформи «Нова українська школа» проаналізовано в роботі Л. Гриневич та ін. [9], де підкреслено важливість такого навчання для педагогічних трансформацій.

Науковці Л. Міхеєва та С. Чорний [10] систематизували прояви шкільного булінгу та схарактеризували його психологічний вплив на дітей. Практичну цінність розвитку в учнів емоційних і соціальних навичок у формуванні соціальної компетентності та емоційної стабільності досліджував О. Б. Елькін [11], обґрунтовуючи можливості їх реалізації на різних рівнях освіти. Водночас А. К. Куліченко [12] аналізував роль формування емоційної усвідомленості та навичок конструктивної взаємодії під час здобуття освіти, підкреслюючи їх значення для розвитку емоційної компетентності студентів. Акцентуючи увагу на формуванні емпатії та ефективних стратегій взаємодії з

учнями, Г. Розлуцька та Я. Петрина [13] висвітлили значення розвитку емоційно-соціальних умінь у професійній діяльності педагога.

Зарубіжні наукові праці також засвідчують позитивний вплив програм розвитку емоційних і соціальних навичок на зменшення проявів агресивної поведінки в освітньому середовищі. Так, А. Б. Нікерсон (A. B. Nickerson) та співавтори [14] довели, що використання відповідних освітніх практик у школах сприяє зниженню рівня проявів булінгу серед учнів. Водночас С. Янь (C. Yang), М. Чен (M.-K. Chan) та Т. Ма (T.-L. Ma) [15] зазначають, що результативність таких програм значною мірою залежить від загального шкільного клімату, а їх комплексне впровадження на рівні всього закладу освіти є важливим чинником формування безпечного освітнього середовища.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність значної кількості наукових праць, окремі аспекти формування емоційно-соціальних навичок у контексті протидії булінгу потребують подальшого теоретичного та практичного осмислення. Зокрема, у науковій літературі недостатньо узагальнено підходи до розвитку емоційної усвідомленості та міжособистісної взаємодії здобувачів саме в межах соціальної освіти, що ускладнює цілеспрямоване впровадження цих підходів в освітню практику. Потребують глибшого аналізу механізми впливу розвитку емоційного інтелекту, емпатії та навичок конструктивної комунікації на зниження агресивних проявів у взаємодії між учнями. На окрему увагу заслуговує й питання ролі педагога у створенні сприятливого психологічного клімату та організації освітньої діяльності, спрямованої на формування культури поваги й відповідальної поведінки. Зазначені аспекти потребують подальшого комплексного дослідження та розроблення ефективних підходів до інтеграції відповідних педагогічних практик у систему соціальної освіти України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є комплексне дослідження соціально-емоційного навчання як інструменту запобігання булінгу в середовищі соціальної освіти України та визначення шляхів його ефективної інтеграції в освітній процес для формування безпечного й психологічно комфортного освітнього середовища.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

1) з'ясувати сутність соціально-емоційного навчання та його значення у формуванні безпечного освітнього середовища в системі соціальної освіти України;

2) дослідити вплив соціально-емоційного навчання на розвиток емоційної усвідомленості, емпатії, навичок саморегуляції та конструктивної комунікації як чинників зниження проявів булінгу серед здобувачів освіти;

3) визначити роль педагогічних працівників у впровадженні соціально-емоційного навчання та обґрунтувати організаційно-методичні умови його системної інтеграції в освітній процес.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останнім часом проблема булінгу в закладах освіти України набуває системного характеру та потребує цілеспрямованих превентивних заходів на рівні організації освітнього процесу. Булінг визначається як систематичне й навмисне психологічне, фізичне або соціальне цькування окремої особи з боку інших учасників освітнього середовища, що спричиняє емоційний дискомфорт, зниження самооцінки та ускладнює соціальну адаптацію здобувача освіти [5].

Прояви психологічного тиску, фізичної агресії, соціальної ізоляції або кіберпереслідування негативно позначаються на емоційному стані учнів, знижують їхню навчальну мотивацію та формують атмосферу небезпеки в шкільному колективі. Використання лише дисциплінарних заходів не забезпечує стійкого профілактичного ефекту в протидії булінгу, оскільки такі заходи здебільшого спрямовані на реагування на вже здійснені порушення, але

не усувають причин агресивної поведінки окремих учнів та недостатнього рівня сформованості навичок конструктивної міжособистісної взаємодії [6, с. 232].

З огляду на це важливого значення набуває формування емоційної компетентності здобувачів освіти, що передбачає розвиток уміння усвідомлювати власні емоції, розпізнавати емоційні стани інших людей, регулювати поведінкові реакції та будувати конструктивні взаємини з однолітками. Реалізація такого підходу здійснюється через педагогічні програми та освітні практики, спрямовані на розвиток соціальних і комунікативних навичок учнів. Засвоєння відповідних умінь сприяє формуванню емоційної грамотності, відповідального ставлення до власної поведінки, здатності мирно розв'язувати конфліктні ситуації та приймати зважені рішення в процесі соціальної взаємодії.

Практична реалізація зазначених підходів відбувається насамперед у межах освітнього середовища закладу освіти – під час навчальних занять, виховних заходів, групових обговорень і тренінгових занять, що спрямовані на розвиток комунікативної культури та взаємоповаги між учнями. Такі форми роботи дозволяють поєднати освітній та виховний складники педагогічного процесу, забезпечуючи не лише засвоєння навчального матеріалу, а й формування соціально значущих цінностей, норм відповідальної поведінки та навичок безконфліктної взаємодії в колективі [7, с. 36].

Крім того, системна профілактика проявів булінгу передбачає створення в закладі освіти сприятливого психологічного клімату, що базується на принципах взаємоповаги, толерантності та підтримки. Формування такого середовища потребує узгоджених дій адміністрації закладу, педагогічних працівників, психологічної служби та батьківської спільноти. Спільна діяльність зазначених учасників освітнього процесу сприяє своєчасному

виявленню конфліктних ситуацій між учнями, запобіганню їх ескалації та формуванню культури конструктивного діалогу.

Важливою умовою ефективної профілактики булінгу є також включення до освітнього процесу спеціальних програм, спрямованих на розвиток соціальних і емоційних навичок учнів. Такі програми сприяють формуванню здатності до саморегуляції, розвитку емпатії, толерантного ставлення до інших та відповідального прийняття рішень у ситуаціях міжособистісної взаємодії. Практика їх використання демонструє, що системна робота в цьому напрямі сприяє зниженню рівня конфліктності серед учнів, покращує психологічний клімат у колективі та формує більш безпечне освітнє середовище.

В основу соціально-емоційного навчання закладено низку принципів, що визначають ефективні способи взаємодії та розвитку емоційної компетентності здобувачів освіти (табл. 1). Вони спрямовані на формування усвідомленого ставлення до власних емоцій, здатності до самоконтролю, розвитку емпатії та відповідальної взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу.

Таблиця 1

Принципи соціально-емоційного навчання та їх значення для формування безпечного освітнього середовища

Принцип	Прояв у освітньому середовищі
Самоусвідомлення	Усвідомлення власних емоцій і розуміння їх впливу на поведінку допомагає контролювати реакції у стресових і конфліктних ситуаціях
Саморегуляція	Управління емоційними та поведінковими проявами, зменшення імпульсивності та підтримка спокою у взаємодії з іншими сприяє стабільності психологічного клімату
Соціальна усвідомленість	Уміння враховувати почуття та потреби інших, проявляти емпатію і толерантність, орієнтуватися на соціальні контексти підвищує ефективність комунікації та співпраці
Уміння будувати взаємини	Освоєння конструктивних навичок комунікації, співпраці та мирного розв'язання конфліктів формує гармонійні стосунки в колективі

Принцип	Прояв у освітньому середовищі
Прийняття зважених рішень	Аналіз наслідків власних дій та розуміння етичних і соціальних норм забезпечує передбачувану поведінку і знижує ризик конфліктів

Джерело: складено авторами на основі [8]

Узагальнення даних з табл. 1 дає підстави розглядати ці принципи як взаємопов'язану систему формування соціальних і емоційних умінь здобувачів освіти. Кожен із компонентів виконує окрему функцію, проте їх комплексна реалізація забезпечує розвиток здатності усвідомлювати власні емоційні стани, контролювати поведінкові реакції та вибудовувати конструктивні взаємини в колективі. Поєднання самоусвідомлення, саморегуляції, соціальної чутливості та відповідального прийняття рішень створює передумови для зменшення конфліктності в освітньому середовищі й підтримки психологічно безпечної атмосфери.

Практичне значення окреслених принципів полягає в можливості їх інтеграції в освітню діяльність закладу через навчальні заняття, виховні заходи, групові обговорення та тренінгові форми роботи. У процесі такої діяльності здобувачі освіти набувають досвіду усвідомлення власних емоцій, розвитку емпатії, відповідального ставлення до власної поведінки та конструктивного розв'язання міжособистісних суперечностей.

Ефективність реалізації зазначених принципів значною мірою визначається системністю їх застосування в освітньому процесі. Узгоджена діяльність адміністрації закладу освіти, педагогічних працівників, фахівців психологічної служби та батьків сприяє формуванню стабільного освітнього середовища, в якому підтримується взаємоповага, довіра та безпечна взаємодія між учасниками освітнього процесу. Формування таких умов знижує ймовірність агресивних проявів у колективі та забезпечує розвиток культури відповідальної соціальної взаємодії.

Одним з ефективних інструментів формування емоційної рефлексії є ведення так званого «емоційного щоденника». Під час виконання цього

завдання учні регулярно фіксують власні переживання у складних або конфліктних ситуаціях, описують причини виникнення емоцій та можливі способи реагування. Така практика допомагає усвідомити індивідуальні емоційні тригери, навчитися аналізувати власні реакції та поступово формувати навички їх регулювання. Усвідомлення причин власної поведінки сприяє зменшенню імпульсивних дій і створює підґрунтя для більш виваженого реагування в міжособистісних взаємодіях.

Важливе значення в розвитку емпатії мають інтерактивні вправи, що моделюють різні соціальні ролі. Під час ігрових вправ, зокрема «обміну ролями», учасники освітнього процесу відтворюють типові ситуації шкільного конфлікту, по черзі виконуючи ролі різних його учасників, що дозволяє побачити ситуацію з позиції іншої людини, усвідомити її емоції та мотиви поведінки. Переживання досвіду іншої сторони конфлікту сприяє формуванню здатності до співчуття, що зменшує схильність до агресивних дій і підвищує готовність до мирного врегулювання суперечностей.

Окрему групу становлять вправи, спрямовані на розвиток навичок емоційної саморегуляції. У процесі навчальних занять учні опановують техніки контролю емоційних реакцій, зокрема короткочасні паузи перед відповіддю, усвідомлене дихання або прийоми переключення уваги. Використання таких практик у ситуаціях підвищеного емоційного напруження допомагає зменшити рівень імпульсивності та запобігти переходу конфлікту в агресивну форму взаємодії.

Не менш важливим складником роботи із запобігання булінгу є формування комунікативної культури в колективі. Так, у межах групових тренінгів здобувачі освіти відпрацьовують навички аргументованого висловлення власної позиції, конструктивного реагування на критику та пошуку компромісних рішень під час обговорення спірних питань. Навчання таких форм взаємодії сприяє розвитку взаєморозуміння в колективі та знижує

ймовірність виникнення конфліктних ситуацій, що можуть перерости в систематичне переслідування або психологічний тиск [9].

Комплексне використання зазначених педагогічних практик дозволяє формувати у здобувачів освіти здатність усвідомлювати власні переживання, враховувати емоційний стан інших людей та вибирати конструктивні моделі поведінки у складних соціальних ситуаціях. Опанування навичок емоційно-соціальної взаємодії (табл. 2) закладає підґрунтя для свідомого регулювання здобувачами освіти своїх емоційних станів, розвитку емпатії, вдосконалення комунікативних умінь та прийняття обґрунтованих рішень.

Таблиця 2

Практичні навички соціально-емоційного навчання та їх вплив на зниження проявів булінгу

Навичка	Приклад вправи або заходу	Соціальна ефективність
Емоційна усвідомленість	Ведення «Емоційного щоденника», аналіз власних реакцій у конфліктних ситуаціях	Підвищення здатності розпізнавати власні емоції та контролювати поведінку
Емпатія	Рольові ігри «Обмін ролями», обговорення емоційних станів однолітків	Формування здатності розуміти почуття інших і підтримувати взаємоповагу
Саморегуляція	Техніки глибокого дихання, пауза перед дією, вправи на самоконтроль	Зменшення імпульсивних проявів агресії та стабілізація поведінки
Конструктивна комунікація	Тренінги «Я-повідомлення», командні обговорення, групові дискусії	Вміння розв'язувати конфлікти мирним шляхом та підтримувати ефективну взаємодію
Розв'язання проблем та прийняття рішень	Аналіз кейсів конфліктів, дискусії щодо альтернативних дій	Розвиток відповідальності, передбачуваності поведінки та здатності до мирного врегулювання конфліктів

Джерело: складено автором на основі [10–12]

Роль педагогів у впровадженні програми розвитку соціально-емоційних компетентностей є багатогранною. Насамперед вони виступають фасилітаторами навчально-виховного процесу, організовуючи діяльність у групах, під час рольових ігор, дискусій та проектних завдань, де практикується конструктивна взаємодія. Через фасилітацію педагоги створюють середовище,

в якому здобувачі освіти можуть безпечно проявляти власні емоції, відпрацьовувати навички саморегуляції та відчувати підтримку в спільній діяльності.

Крім фасилітації, педагоги виконують організаційно-методичні функції, плануючи навчальні й виховні заходи, інтегруючи вправи з розвитку емоційної компетентності в щоденну навчальну діяльність. Це передбачає підбір завдань, які відповідають віковим особливостям здобувачів освіти, та послідовність формування навичок від простого усвідомлення власних емоцій до самостійного вирішення конфліктних ситуацій. Використання комплексного підходу дозволяє педагогам поєднувати когнітивні, емоційні та соціальні компоненти розвитку, формуючи цілісну систему компетентностей, необхідних для безпечного навчального середовища.

Формування клімату довіри і взаємоповаги є одним із ключових напрямів роботи педагогів. Моделюючи комунікаційні ситуації, викладачі демонструють прийняття різних поглядів та підкріплюють конструктивну поведінку позитивними прикладами. У процесі навчання педагог створює умови, за яких здобувачі освіти відчують психологічну безпеку, готові висловлювати власні думки та емоції, а також активно слухати та розуміти інших. Це забезпечує формування соціальної відповідальності та навичок мирного вирішення суперечок.

Педагоги також відіграють важливу роль у співпраці з батьками, адміністрацією закладу та фахівцями соціальної сфери. Взаємодія з батьками включає консультування щодо розвитку емоційної компетентності дітей, рекомендації для підтримки конструктивної поведінки вдома та спільне планування превентивних заходів. Співпраця з адміністрацією полягає у впровадженні системи підтримки, розробленні внутрішніх правил поведінки та моніторингу рівня соціальної безпеки в закладі. Фахівці соціальної сфери

можуть надавати методичні рекомендації, підтримку в кризових ситуаціях та допомогу в організації спеціалізованих програм розвитку соціальних навичок.

Саме через системну діяльність педагогів можливо досягти цілісної інтеграції соціальних і емоційних компетентностей в освітній процес, формуючи безпечне та інклюзивне середовище і розвиваючи компетенції здобувачів освіти до конструктивної взаємодії. Водночас така практика створює передумови для формування довгострокової культури взаємоповаги, що зменшує прояви булінгу та підвищує психологічний комфорт у колективі.

Для підвищення ефективності запобігання булінгу в освітньому середовищі доцільно впровадити комплексну програму розвитку соціально-емоційних компетентностей, що включає поетапне навчання здобувачів освіти навичкам усвідомлення власних емоцій, регуляції поведінки, розвитку емпатії та конструктивної комунікації через вправи на самоусвідомлення власних емоцій, фіксацію та аналіз тригерів агресивної поведінки, відпрацьовування навичок емпатичного реагування та знаходження конструктивних шляхів взаємодії. Інтеграція командних дискусій, групових проєктів і тренінгів з розв'язання проблем є результативними формами розвитку відповідальної поведінки та здатності до мирного врегулювання суперечок.

Регулярне відстеження рівня розвитку соціально-емоційних компетентностей та своєчасне виявлення ознак психологічного дискомфорту, проявів агресії або соціальної ізоляції дозволить педагогам оперативно коригувати освітню та виховну діяльність, адаптувати завдання відповідно до потреб здобувачів освіти і підтримувати стабільну психологічну атмосферу в колективі. Методи моніторингу можуть включати спостереження за поведінкою, опитування, анкетування, аналіз виконаних завдань та консультації з учнями в індивідуальному форматі.

Особливу увагу варто приділити підготовці педагогічних кадрів, зокрема освоєнню методик фасилітації групових обговорень, моделювання

конфліктних ситуацій і проведення рольових ігор для формування превентивних навичок реагування. Педагоги мають навчитися організовувати заняття з розвитку навичок саморегуляції, демонструвати контроль емоцій у дискусіях, а також проводити тренінги з конструктивного висловлення думок і взаєморозуміння. Використання для таких цілей цифрових платформ і симуляційних програм дозволить підтримувати високий рівень інтерактивності навчання та відпрацьовувати практичні навички в безпечному середовищі, відстежуючи прогрес у реальному часі.

Залучення педагогів до координації роботи з батьками, адміністрацією закладу та фахівцями соціальної сфери дозволяє створити єдину стратегію запобігання конфліктам і булінгу. Спільне планування заходів із батьками сприятиме формуванню підтримувального середовища поза освітнім закладом, а взаємодія із соціальними працівниками та психологами забезпечує надання спеціалізованої допомоги в кризових ситуаціях.

Отже, комплексна організаційно-методична робота педагогів може забезпечити не лише розвиток емоційної та соціальної компетентності здобувачів освіти, але й сприятиме формуванню цілісної системи превентивних заходів для підтримання безпечного, інклюзивного та гармонійного освітнього середовища.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що соціально-емоційне навчання в системі соціальної освіти України виступає ефективним інструментом запобігання булінгу та формування безпечного освітнього середовища. Розвиток емоційної усвідомленості, емпатії, саморегуляції та конструктивної комунікації у здобувачів освіти дозволяє підвищити рівень психологічного комфорту в колективі, знижуючи напругу й усуваючи тригери агресивної поведінки.

У процесі формування соціально-емоційних навичок здобувачів освіти особливого значення набуває розвиток компетентностей педагогів, які

виступають фасилітаторами групових активностей, координують взаємодію з батьками та соціальними фахівцями, а також підтримують сприятливий психологічний клімат у навчальному колективі. Системний педагогічний супровід процесу є запорукою результативності заходів протидії булінгу та формуванню взаємовідносин в освітньому колективі на засадах поваги, толерантності та психологічної безпеки.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на вивчення адаптації соціально-емоційного навчання до різних освітніх контекстів, оцінювання його довгострокового впливу на міжособистісні відносини в колективі та розроблення інноваційних технологій, що сприятимуть розвитку емоційної компетентності здобувачів освіти в цифровому середовищі.

Список використаних джерел

1. Призванська Р., Породько М. Використання нетрадиційних методів логопедичної роботи в корекції мовлення дітей старшого дошкільного віку. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2022. № 3(47). С. 24–28. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.3.4>.
2. Divel M. Creative hairdressing as applied art in post rehabilitation support for clients with oncopsychological experience. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 8 (54). С. 1902–1912. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-8\(54\)-1902-1912](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-8(54)-1902-1912).
3. Pavlenko A. Psychological transformation of traumatic experience through personal symbolism on the skin. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 11 (51). С. 1345–1358. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-11\(51\)-1345-1358](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-11(51)-1345-1358).
4. Дужик Н. Соціально-емоційне навчання в системі сучасних педагогічних знань. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Т. 2, № 27. С. 186–192. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/27.203552>.

5. Матвієнко О. В., Химич М. А. Соціально-емоційне навчання як засіб створення безпечного освітнього простору. *Освітньо-науковий простір*. 2024. Т. 1, № 7(2). С. 75–84. DOI: [https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.7\(2\)/1.2024.08](https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.7(2)/1.2024.08).

6. Pryzvanska R., Borysova O., Mozgova G., Fedorenko A. Clinical cases and recommendations for post-traumatic rehabilitation based on EI. *Amazonia Investiga*. 2024. Vol. 13, № 74, P. 227–238. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2024.74.02.19>.

7. Гринько В., Євтухова Т., Філіпова А. Теоретичні аспекти розвитку соціально-емоційних навичок в учнів початкової школи. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2022. Т. 2, № 17. С. 31–41. DOI: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.17.2022.259991>.

8. Панченко В. В. Соціально-емоційне навчання як сучасна педагогічна парадигма у вищій освіті. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Т. 2, № 65. С. 91–94. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/65.2.19>.

9. Аналітичний огляд «Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках реформи «Нова українська школа» (Feasibility Study on Opportunities for SEL within New Ukrainian School Reform)». / за ред. Л. Гриневич, С. Калашнікової. Київ: Видавнича група «Шкільний світ». 2021. 312 с. URL: <https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/e-book-analituchnui-oglyad.pdf> (дата звернення: 04.01.2026).

10. Міхеєва Л., Чорний С. Особливості та прояви шкільного булінгу. *Physical culture and sport: scientific perspective*. 2024. Т. 2, № 1. С. 55–60. DOI: <https://doi.org/10.31891/pcs.2024.1.49>.

11. Елькін О. Б. Соціально-емоційне навчання як затребувана практика формування м'яких навичок учнівства: сучасні виклики та досвід України. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2023. Т. 1, № 10. С. 42–56. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(10\).2023.281654](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(10).2023.281654).

12. Куліченко А. К. Роль соціально-емоційного навчання під час здобуття освіти. *Multilingual realm*: зб. наук. пр. методистів, учителів-практиків та викладачів іноземних мов. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2024. № I. С. 47–49. URL: <https://dspace.mphu.edu.ua/handle/123456789/21218> (дата звернення: 04.01.2026).

13. Гаврілова Л., Рисюкова А. Зарубіжний досвід впровадження програми соціально-емоційного навчання в початковій школі: теорія і практика. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2023. № 19. С. 5–19. DOI: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.19.2023.285582>.

14. Nickerson A. B., Fredrick S. S., Allen K. P., Jenkins L. N. Social emotional learning (SEL) practices in schools: Effects on perceptions of bullying victimization. *Journal of School Psychology*. 2019. Vol. 73. P. 74–88. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2019.03.002>.

15. Yang C., Chan M.-K., Ma T.-L. School-wide social emotional learning (SEL) and bullying victimization: Moderating role of school climate in elementary, middle, and high schools. *Journal of School Psychology*. 2020. Vol. 82. P. 49–69. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2020.08.002>.